

Avedøres 1. skole 1781-1886

Lars Ellgaard · Sunday, August 12th, 1781

Af Bent Østergaard (fra bogen "Avedøre - en landsby vest for København")

Før der kom skole til Avedøre blev børnene gennem århundreder overhørt i Glostrup kirke i udenadslærte salmer og katekismus. En degn gentog teksten, indtil børnene - eller nogle af dem - kunne opremse den udenad. Denne undervisning af børnene foregik gerne søndag morgen før gudstjenesten. Om de børn, der som tilfældet var med Avedøre, ikke boede i kirkebyen, skrev Sjællands biskop Peder Palladius o. 1550, at de "skulle i det mindste en gang om måneden samles i en dannemands hus i deres landsby, og der skulle så degnen komme til dem, en søndag eller en helligdag, når der var dejligt solskin, og børn kunne komme af huse".

De fleste fik ikke lært at læse eller skrive. Men her og der skaffede man sig en læsekyndig mand, der for en beskedent løn påtog sig at lære børnene at læse og skrive. Normalt foregik denne undervisning kun om vinteren, "fra ploven gik ind til den gik ud igen". Læreren måtte have et håndværk ved siden af for at klare sig økonomisk. Han kunne være murer, skrædder eller spillemand. Man stillede ingen krav til hans uddannelse, men derimod til hans livsform. Han "måtte ikke søge Kro eller holde Drik".

Undervisningen foregik i en lejet stue eller i børnenes hjem, og skolegangen var frivillig. I Glostrup hører man om sådanne skolemestre fra 1688 til 1714, og måske har enkelte børn fra Avedøre deltaget i undervisningen. I 1746 var en gartner skolemester i Avedøre.

Men i 1720'erne skete der en vældig organisatorisk udbygning af skolevæsenet i Danmark. Frederik den Fjerde lod opføre de såkaldte rytterskoler på krongodset (Ryttergodset) 240 grundmurede bygninger med tegltag rejste sig ud over landet.

I Brøndbyøster, Brøndbyvester, Hvidovre og Valby blev der bygget rytterskoler. Glostrup sogn fik sin rytterskole i Hvissinge i 1722. Først i 1876 fik landsbyen Glostrup sin egen skole.

Præsten skulle sørge for, at forældrene sendte deres børn til skole, og hvis forældrene efter flere advarsler alligevel holdt deres børn hjemme, kunne de straffes med bøder, og hvis det ikke ændrede deres indstilling, kunne de idømmes fængsel på vand og brød.

Lærernes løn var dog nu forbedret. 24 rigsdaler om året samt brænde, tørv, hø og halm, græsning til to køer og 6 får m.m. Læreren havde landbrug ved siden af.

Avedøre får sin egen skole 1781

Avedøre lå fjernt fra Hvissinge, og man følte behovet for at få sin egen skole. I løbet af vinteren 1780-81 byggede byens gårdmænd en skole, hvortil de fik støtte fra kongens rentekammer. Derved ligestilledes de i et vist omfang med de landsbyer, der havde fået en rytterskole.

Men Avedøre skole fra 1781 var ikke en rytterskole. Bygningsmæssigt set var rammerne også mere beskedne. Avedøre skole havde stråtag, hvad der måske var en fordel, da man hører klager over, at børnene ved rytterskoler undertiden kastede sten op på taget "hvilket forårsager tagstenenes istykkerslagelse".

Ikke desto mindre fremstod den som et statelig hus, opført af flensborgsten ligesom rytterskolerne. Senere blev skolehuset forlænget og hævder sig i dag stadig som en smuk og karakterfuld bygning af betydelig kulturhistorisk værdi.

Som et lille kuriosum kan nævnes, at skolens sydlige vinduer bærer spor af gamle skodder. Det leder også tanken hen på rytterskolernes udstyr. Deres vinduer var også forsynet med træskodder "for tyves indbrækning om natten".

I en beskrivelse fra 1836 står der, at Avedøre skole besøges af 42 børn, at også et hus i Hvidovre og 2 gårde og 3 huse i Brøndbyøster hører til skoledistriktet. Om skolen siges det:

"Den ligger på skolelodden, som indeholder noget over 3 tønder land og er ganske indhegnet med grøft og dige."

11 lærere fungerede efter hinanden gennem de 107 år, denne skolebygning var ramme omkring undervisningen i Avedøre, indtil en ny blev bygget i 1887.

Hvad siger dokumenterne om livet i denne skolebygning? Til den 18. september 1800 havde biskop Balle anmeldt sin ankomst til Avedøre skole for at overhøre eleverne og registrere lærer Lassens arbejde. Biskoppen skriver herom:

"En god del børn var samlet. De, som havde læst lærebogen, svarede ganske vel, med skikkelig forstand, der blev også svaret ganske godt af Katekismus. Boglæsning var noget langsom, men tydelig. Man vidste adskilligt af den bibelske historie. Der skrives og regnes. 18 bøger blev uddelt. Skoleholder Lassen er en tro og skikkelig mand, men har ikke store evner og katekiserer mådelig."

Det har måske været en lettelse for lærer Lassen, da hans kone blev ansat til at undervise 22 elever i Glostrup for at aflaste rytterskolen i Hvissinge. Hendes mand, der nu tog sin afsked fra undervisningen, fik betroet til opgave at føre protokollerne m.m. i Glostrup. Om lærer Lassens tre forgængere i Avedøre vides ikke meget. Kun en af dem var seminarieuddannet.

Avedøre skole til 1887

Lærer Lassens efterfølger var Jacob Henrik Gildberg, Avedøre skoles 5. lærer, der fik sit virke i landsbyen gennem 40 år - fra 1804-44. Han var som flere af sine forgængere ustuderet. Også hans indsats blev vurderet af de højere myndigheder.

Den energiske biskop Balle visiterede atter Avedøre Skole i 1806 og skrev: "Skolelærer Gildberg er ganske vel oplagt og har anvendt flid. Han katekiserer temmelig vel. - Af de på listen antegnede børn savnedes 3. Der fandtes 9 børn, som ikke havde udvist stadighed eller flid i skolegang. Men alle de flittige i tallet 18, gjorde så god rede, dels for lærebog, og dels for katekismus samt læste så vel i fremmede bøger, at lærerens vel anvendte bestræbelser er umiskendelig. Jeg forærede hver af disse sin bog i forhold til deres alder. De fleste lærer at skrive. Nogle have deri gjort skikkelig fremgang. Man er heller ikke uøvet i regning af hovedet og i at læse skrift, hvilket sidste dog må bedre øves." Ligeledes havde man lært salmer, men det meste var glemt.

I 1808 skriver amtsprovsten, at skolen har 30 elever, og at Avedøre skole hører endnu blandt amtets middelmådige skoler. I en skole, der kun har 30 børn, må man vente den allerstørste del god. Året efter konstaterer han: Skolen hører endnu til amtets mådelige skoler.

Men i 1811 er der sket fremgang, nu skriver provsten efter sin overhøring og karaktergivning: "Denne lille skole hører blandt amtets gode skoler og har forbedret sig en del, her bør endnu indføres øvelser i dansk stil.« Gildberg fik mange år at virke i, og alderen synes at have gjort sig gældende i hans sidste periode.

Biskop I. P. Mynster registrerede ved sin visitation i 1837: "Skolehuset skal være lidet, men temmelig godt. 56 børn. Læreren, Jacob Henrik Gildberg, 62 år, er ikke seminarist, men har fået lidt anvisning hos provst Hammond, er lidt drikkædlig og stivsindet, katekiserer slet, men børnene lærer dog det fornødne til dels ved hans søns hjælp." Det fremgår også, at det er sønnen, som har påtaget sig det nyindførte fag, gymnastik.

Denne søn, Christian Helgesen Gildberg, efterfulgte sin far og han var dimitteret fra Jonstrup med karakteren duelig. Biskop Mynster giver ham og hans skole sin vurdering: "43 børn, læreren ... er skikkelig og flittig, katekiserer temmelig godt, endnu noget seminaristisk ... Skilletegnene kendtes ikke. Indbyrdes undervisning bruges vel kun lidet... Gymnastik fuldstændig, men kunne ikke prøves formedelst regn. Skolehuset meget godt." - Gymnastik blev dengang drevet udendørs. Gildberg flyttede fra Avedøre i 1858 og de følgende lærere fungerede hver især kun i få år.

I 1866 skriver biskop Martensen om lærer N. C. H. Andrup: "Katekiserede særdeles godt... Turde vel være den dueligste og i hvert tilfælde den mest levende af lærerne (i området)."

Men en bispevisitats kan naturligvis ikke alene give retfærdig vurdering af skolens dagligliv. Lærere og børn har sikkert været lige nervøse, når biskop eller provst meldte sin ankomst for at vurdere skolens resultater og give børnene karakterer.

Lærerens dagligdag og hans forhold til elever og forældre kan ikke vurderes ud fra en bispevisitats. Præsten i Glostrup, J. L. Hansen, der var meget interesseret i pædagogiske spørgsmål og selv underviste sine egne børn i sprog, skrev i en avisartikel 1848, ...at lærerne desværre først fik landsbybørnene, når de i nogle år havde brugt deres tid på, "at lege på gaderne, og der selv at udvikle deres evner til vanartighed og unoder." Han siger ligeud, at "landsbybørn kan være indskrænkede, utænkende og stupide, endog i Confirmationsalderen."

Hvad hans sognebørn i Avedøre og Glostrup tænkte, da de læste denne karakteristik om vanartede og forsømte landsbybørn, vides ikke.

Pastor Hansen var dog forud for sin tid, da han foreslog, at man for at forbedre forholdene på landet skulle indføre undervisning 6 dage om ugen i stedet for 3, hvad der krævede to skolestuer og to lærere ved hver skole. Endnu hundrede år efter gik mange landsbybørn endnu kun i skole hver anden dag, og læreren underviste flere årgange samtidig.

I 1814 var der indført almindelig undervisningspligt for alle, og efterhånden ansattes der seminarieuddannede lærere ved skolerne.

Gennem 107 år virkede skiftende lærere -i alt elleve - i Avedøre Skolens lavloftede stuer. Den var bygget solidt, og den blev holdt pænt ved lige.

Men tiderne ændredes og nye behov trængte sig på. Godt hundrede år efter at den første skole blev bygget, mærkede befolkningen i Avedøre, at forandringens vind blæste over landet og skabte voldsomme spændinger i befolkningen. Omtrent samtidig med, at man byggede den ny skole i Avedøre, sattes spaderne i jorden for at opføre Vestvolden.

Læs mere her om [Avedøres 2. skole](#), [Avedøres 3. skole](#) og [Avedøres 4. skole](#)

This entry was posted on Sunday, August 12th, 1781 at 9:09 am and is filed under
You can follow any responses to this entry through the [Comments \(RSS\)](#) feed. Both
comments and pings are currently closed.